

بسم الله الرحمن الرحيم

بهسازی خواص و ریزساختار آلیاژ آلومینیوم و سیلیسیم (A356)

توسط

محمد دارایی

پایان نامه

ارائه شده به دانشکده تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی

از فعالیتهای تحصیلی لازم برای اخذ

درجه کارشناسی ارشد

در رشتہ

مهندسی مواد - شناسایی، انتخاب و روش ساخت مواد فلزی

از

دانشگاه شیراز

شیراز، ایران

- ۵۱۴۷

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی

امضاء اعضای کمیته پایان نامه:

دکتر ابوالقاسم دهقان، استادیار مهندسی مواد (رئیس کمیته)

دکتر سید احمد جنابعلی جهرمی، استادیار مهندسی مواد (رئیس کمیته)

دکتر محمدحسن مشکسار، استاد مهندسی مواد

دکتر سیروس جوادپور، استادیار مهندسی مواد

بهمن ۱۳۷۸

۱۷۹۷۶

تقدیم به

آموزگارانم

۲۷۹۷۶

سپاسگزاری

اکنون که به لطف پروردگار موفق به اتمام این پایان نامه شده‌ام، از زحمات استاد راهنمای آقایان دکتر دهقان و دکتر جهرمی بخاطر راهنمایی‌های ارزنده‌شان تشکر و قدردانی می‌کنم. همچنین از راهنمایی‌ها و پیشنهادات ارزنده اعضا کمیته آقایان دکتر مشکسар و دکتر جوادپور سپاسگزارم. از طرفی از تمامی دوستان و عزیزانی که بنحوی از انجاء مرا در اینکار یاری نمودند نیز تشکر می‌کنم.

چکیده

بهسازی خواص و ریزساختار آلیاژ آلمینیوم- سیلیسیم (A356)

توسط

محمد دارایی

بخوبی معلوم گردیده که عملیات بهسازی با Na و Sr تمايل به تشکیل ریزتخخل را در آلیاژ افزایش می‌دهد. عبارت دیگر، عناصر بهساز مورفولوژی مکها را تغییر می‌دهند. در این تحقیق اثر دو عنصر استرانسیوم و آنتیموان بر ریز ساختار و خواص مکانیکی آلیاژ (A356) مورد بررسی قرار گرفته است.

نتایج نشان داده‌اند که بیشتر ریزتخخل‌ها در آلیاژ‌های بهسازی شده با استرانسیوم، در مقایسه با آلیاژ‌های بهسازی نشده و آنتیموان دار که دارای تخلخل‌های بی‌نظمی (بین دندریتی) هستند، گرد و شبه بی‌نظم می‌باشند.

با استفاده از قالبهایی که از یک طرف به مبرد و از طرف دیگر به تغذیه وصل بودند مشخص شد که ریز تخلخل در آلیاژ‌های بهسازی شده با استرانسیوم ۲-۳ مرتبه نسبت به آلیاژ‌های بهسازی نشده و آنتیموان دار بیشتر می‌شود. همچنین حجم انقباضی نایچه در آلیاژ‌های بهسازی شده با استرانسیوم با کاهشی رو برو است.

اندازه دانه و فاصله بازوی دندریتی با افزایش عناصر بهساز کاهش می‌یابند، بقسمی که اثر Sb بیشتر از Sr می‌باشد.

آزمایشات کشن نشان می‌دهند که با افزایش عناصر بهساز، افزایشی قابل توجهی در استحکام کششی آلیاژ و درصد ازدیاد طول نسبی پدید می‌آید.

انرژی ضربه آلیاژ‌های بهسازی شده با استرانسیوم بیشتر از آلیاژ‌های بهسازی نشده و آنتیموان دار می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مورفولوژی فاز سیلیسیم تأثیر خیلی بیشتری بر مقاومت به ضربه نسبت به ریز تخلخل بر جای می‌گذارد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه
۶	فصل دوم: تئوری و مروری بر کارهای گذشته
۶	۱-۱-۲- مکانیزم بهسازی
۸	۱-۱-۱-۲- آلیاز هیپویوتکتیک بدون سدیم و فسفر
۸	۱-۱-۲- آلیاز هیپویوتکتیک شامل فسفر
۸	۱-۲-۳-۱-۲- آلیاز هیپویوتکتیک شامل سدیم
۱۶	۱-۲-۲-۱-۲- مکانیزم بهسازی بر اساس آزمایشات آنالیز گرمایی
۲۱	۲-۲- ارزیابی بهسازی
۲۸	۳-۲- بررسی فیزیکی و شیمیایی عناصر مختلف از نظر بهسازی
۲۹	۱-۳-۲- شعاع اتمی
۲۹	۲-۳-۲- نقطه ذوب
۲۹	۳-۳-۲- فشار بخار
۳۰	۴-۳-۲- اکسیداسیون
۳۱	۴-۲- تخلخل
۳۱	۱-۴-۲- عوامل موثر بر تشکیل تخلخل
۳۲	۱-۱-۴-۲- اثرات مقدار ئیدروژن بر مقدار تخلخل
۳۵	۲-۱-۴-۲- اثرات تنش سطحی بر میزان تخلخل
۷	فهرست جداول
۸	فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۳۵	۲-۴-۱-۳- اثرات مقدار آخال بر میزان تخلخل
۳۶	۲-۴-۱-۴- تغذیه‌رسانی جرمی ضعیف
۳۷	۲-۴-۱-۵- مشکلات در تغذیه‌رسانی بین‌دندریتی و تئوری تشکیل تخلخل
۴۴	۲-۴-۲- تعیین مقدار تخلخل
۴۶	۲-۵- خواص مکانیکی
۴۶	۲-۵-۱- استحکام کششی
۴۸	۲-۵-۲- استحکام ضربه
	۲-۶- نقش طراحی سیستم‌های تغذیه‌گذاری و راهگاهی در جلوگیری از
۴۸	تشکیل تخلخل
۵۰	۲-۶-۱- مکانیزم‌های تغذیه‌رسانی
۵۱	۲-۶-۱-۱- تغذیه‌رسانی مایع
۵۱	۲-۶-۱-۲- تغذیه‌رسانی جرمی
۵۱	۲-۶-۱-۳- تغذیه‌رسانی بین دندریتی
۵۱	۲-۶-۲- گلوبی تغذیه
۵۲	۲-۶-۳- اثرات قالب و مبرد‌گذاری بر راندمان تغذیه
۵۳	۲-۶-۴- اجزاء سیستم راهگاهی و طراحی آنها
۵۴	۲-۶-۴-۱- سیستم فشاری
۵۵	۲-۶-۴-۲- سیستم غیر فشاری
۵۵	۲-۶-۴-۳- راهگاه بارریز
۵۶	۲-۶-۴-۴- راهبار
۵۷	۲-۶-۴-۵- راهباره
۵۹	فصل سوم: کارهای آزمایشگاهی
۵۹	۳-۱- اندازه‌گیری دما بر اساس ثبت اطلاعات کامپیوتری

صفحه	عنوان
۶۱	۲-۳- سیستم راهگاهی و تغذیه‌گذاری
۶۶	۳-۳- مواد قلبگیری
۶۷	۴-۳- نحوه تهیه مذاب
۶۹	۵-۳- اندازه‌گیری مقدار تخلخل
۷۰	۶-۳- آزمایشات کشش و ضربه
۷۵	فصل چهارم: نتایج و بحث
۷۵	۴-۱- نتایج آزمایشات متالوگرافی
۸۶	۲-۴- نرخ بهسازی
۸۹	۳-۴- اندازه دانه (D) و فاصله بازوی دندربیت (DAS)
۹۲	۴-۴- نتایج آزمایشات مربوط به تخلخل
۹۲	۱-۱-۴-۴- نتایج آزمایشگاهی ریزتخلخل
۹۶	۲-۱-۴-۴- نتایج میکروسکوپی ریزتخلخل
۱۰۱	۲-۴-۴- تخلخل درشت
۱۰۷	۴-۵- نتایج آزمایشات کششی
۱۰۷	۱-۵- نتایج داده‌های استحکام کششی
۱۱۷	۲-۵- نتایج توپوگرافی سطح مقطع شکست
۱۲۱	۶-۶- نتایج آزمایشات ضربه
۱۲۱	۱-۶- نمونه‌های شیاردار
۱۲۶	۲-۶- نمونه‌های بدون شیار
۱۲۹	۷-۷- نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۲۹	۱-۷- نتیجه‌گیری
۱۳۱	۲-۷- پیشنهادات
۱۳۳	چکیده و صفحه عناوین به انگلیسی

فهرست جداول

صفحه	جدول
۲۰	جدول (۱-۲) افت دمای هسته‌زنی یوتکتیک توسط استرانسیوم
۲۸	جدول (۲-۲) بعضی از خواص بهسازهای مهم
۳۱	جدول (۳-۲) مقایسه بین بهسازهای سدیم، استرانسیوم و آنتیموان
۴۳	جدول (۴-۲) مقادیر DAS اندازه گرفته شده آلیاژ A356 کوئنچ شده از دماهای مختلف
۴۳	جدول (۵-۲) مقادیر ضریب جدایش عناصر مختلف تأثیر گذار بر آلیاژ A356
۶۵	جدول (۱-۳) مقادیر سیستم راهگاهی محاسبه شده
۸۶	جدول (۱-۴) نرخ بهسازی برای ذوبهای مختلف
۸۹	جدول (۲-۴) مقادیر اندازه دانه و DAS برای ذوبهای مختلف.
۹۳	جدول (۳-۴) درصد تخلخل بر حسب فاصله از مبرد برای ذوبهای مختلف
۱۰۱	جدول (۴-۴) مقادیر حجم نایچه بدست آمده از ذوبهای مختلف.
۱۰۸	جدول (۴-۵) مقادیر استحکام کششی، استحکام تسلیم و درصد افزایش طول نسبی برای سری‌های ذوبی مختلف
۱۰۹	جدول (۶-۴) درصد افزایش استحکام کششی، استحکام تسلیم٪ ۰/۲ و درصد افزایش طول نسبی نسبت به حالت بهسازی نشده
۱۲۲	جدول (۷-۴) مقادیر استحکام ضربه نمونه‌های شیاردار در چهار دمای مختلف

فهرست اشکال

صفحه	شكل
۲	شكل (۱-۱) ریز ساختار آلیاژ A356 بعد از عملیات حرارتی با میکروسکوپ SEM
۷	شكل (۱-۲) هسته‌زنی در ناحیه یوتکتیک نمودار فازی Al-Si
۹	شكل (۲-۲) مدل رشد برای انجام داد یوتکتیک Si-Al بهسازی نشده و بهسازی شده
۱۰	شكل (۳-۲) تصویر میکروسکوپ الکترونی از ساختار یوتکتیک Al-Si اج عمیق شده
۱۱	شكل (۴-۲) رشد سیلیسیم بهسازی نشده از مذاب
۱۲	شكل (۵-۲) شاخه‌ای شدن صفحات سیلیسیم بهسازی نشده
۱۳	شكل (۶-۲) تصویر میکروسکوپ الکترونی عبوری از ساختار سیلیسیم
۱۴	شكل (۷-۲) ترتیب دوقلویی شدن زیگزاگ در رشد فیبری سیلیسیم یوتکتیک بهسازی شده با استرانسیوم
۱۵	شكل (۸-۲) شاخه‌ای شدن ۹۰ درجه‌ای در سیلیسیم بهسازی شده با استرانسیوم
۱۶	شكل (۹-۲) شماتیک منحنی سرد شدن برای ارائه مادون انجام داد هسته‌زنی فاز اول و فاز دوم یوتکتیک
۱۷	شكل (۱۰-۲) تصویر ریز ساختار سیلیسیم کم بهسازی شده با $\Delta T = -0.1^{\circ}\text{C}$ و خوب بهسازی شده با $\Delta T = -6.1^{\circ}\text{C}$
۱۸	شكل (۱۱-۲) ریز ساختار آلیاژ Al-7%Si با خلوص خیلی بالا که در دمای 585°C بمدت ۶ ساعت آنیل شده، بزرگنمایی 630 برابر

صفحه	شکل
۲۱	شکل (۱۲-۲) اختلاف ریز ساختار بهسازی شده با سدیم و بهسازی شده با Sb
۲۴	شکل (۱۳-۲) تصاویر مربوط به نرخ بهسازی یک آلیاژ از ۱ تا ۶
	شکل (۱۴-۲) منحنی نرخ بهسازی بر اساس دمای رشد یوتکتیک آلیاژ
۲۵	شکل (۱۵-۲) نرخ بهسازی در مقابل مقدار استرانسیوم و درجه بهسازی
۲۶	شکل (۱۶-۲) درصد ازدیاد طول نسبی در مقابل داده‌های افت دمایی (${}^{\circ}\text{C} = ۰$)
۲۷	شکل (۱۷-۲) برای میله‌های ریخته شده در ماسه برای آلیاژ A356-T6 ۵۷۳
	شکل (۱۸-۲) درصد ازدیاد طول نسبی در مقابل مقدار استرانسیوم برای تولید میله‌های ریخته شده آلیاژ A356-T6
۳۳	شکل (۱۹-۲) ارتباط بین مقدار ئیدروژن و درجه حرارت مذاب
	شکل (۲۰-۲) مقادیر ئیدروژن اندازه گرفته شده قبل و بعد از افزایش استرانسیوم برای آلیاژ A356
۳۴	شکل (۲۱-۲) حجم نایچه بدست آمده از تست تاتور در درصدهای مختلف ئیدروژن
۴۱	شکل (۲۲-۲) تغییرات سیالیت آلیاژ A356 توسط عناصر بهساز S, Sb و نرخ بهسازی
۴۱	شکل (۲۳-۲) توقف جریان مذاب در فلزات خالص با انجماد کامل و در آلیاژهای پرダメنه با انجماد جزئی
۴۷	شکل (۲۴-۲) مقادیر استحکام کششی و درصد ازدیاد طول نسبی آلیاژ ۳۵۶
۵۴	شکل (۲۵-۲) سیمای اصلی سیستم راهگاهی
۵۸	شکل (۲۶-۲) نموداری برای محاسبه سیستم‌های راهگاهی آلیاژهای آلومینیوم
۶۱	شکل (۲۷-۲) تصویری از کامپیوتر و اجزاء مربوط به ثبت دما
	شکل (۲۸-۲) نمایی از مدل بهمراه نمونه‌های آزمایشات کشش، ضربه، مقدار

صفحه	شکل
۶۲	تخلخل و ساختار متالوگرافی
۶۵	شکل (۳-۳) نمایی از مدل، تغذیه و اجزاء سیستم راهگاهی
۶۶	شکل (۳-۴) نمایی از قالبگیری قطعه مورد نظر
۶۷	شکل (۳-۵) تصویری از قالب آماده برای ذوب ریزی
۶۸	شکل (۳-۶) نمایی از ضمایم گاززدا و بوته مورد استفاده
	شکل (۷-۳) تصویری از نمونه کششی ساخته شده با طول مشخص شده برای اندازهگیری درصد ازدیاد طول نسبی
۷۱	شکل (۸-۳) نمایی از دستگاه کشش مورد استفاده
۷۲	شکل (۹-۳) تصویری از نمونه ضربه ساخته شده
۷۳	شکل (۱۰-۳) دستگاه ضربه پاندولی برای آزمایش نمونههای شیاردار
۷۴	شکل (۱۱-۳) دستگاه ضربه مورد استفاده برای نمونههای بدون شیار
	شکل (۱-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونهای از ذوب UM1 در حالت بدون استفاده از مبرد و عنصر بهساز
۷۶	شکل (۲-۴) تصویر میکروسکوپ الکترونی SEM نمونهای از ذوب UM1 در حالت بدون استفاده از مبرد و عنصر بهساز
۷۶	شکل (۳-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونهای از ذوب UM2 در حالت بدون استفاده از عنصر بهساز
۷۷	شکل (۴-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونهای از ذوب UM2 با $\% \text{ Sb}$
۷۷	شکل (۴-۵) تصویر میکروسکوپ نوری نمونهای از ذوب SRM1 با $\% \text{ Sr}$
۷۹	شکل (۴-۶) تصویر میکروسکوپ نوری از ذوب SRM2 با $\% \text{ Sr}$
۷۹	شکل (۴-۷) تصویر میکروسکوپ الکترونی SEM از ذوب SRM2 با $\% \text{ Sr}$
۸۰	$\cdot ۰\cdot ۱۳$

صفحه	شکل
۸۱	شکل (۸-۴) تصویر میکروسکوپ نوری از ذوب Sr با 0.02% $\text{SRM}3$
۸۱	شکل (۹-۴) تصویر میکروسکوپ نوری از ذوب $\text{SRM}4$
۸۳	شکل (۱۰-۴) تصویر میکروسکوپ نوری از ذوب Sb با $\text{SBM}3$ با 0.16%
۸۴	شکل (۱۱-۴) تصویر میکروسکوپ نوری از ذوب Sb با $\text{SBM}5$ با 0.1%
	شکل (۱۲-۴) تصویر میکروسکوپ الکترونی نمونهای از ذوب $\text{SBM}5$ با مقدار آنتیموان 0.1%
۸۴	شکل (۱۳-۴) تصویر میکروسکوپ نوری از ذوب Sb با 0.06% $\text{SBM}6$
۸۷	شکل (۱۴-۴) نرخ بهسازی بر حسب مقدار آنتیموان باقیمانده در مذاب
۸۸	شکل (۱۵-۴) نرخ بهسازی بر حسب مقدار استرانسیوم باقیمانده در مذاب
۹۰	شکل (۱۶-۴) مقدار اندازه دانه بر حسب سری ذوبی
۹۱	شکل (۱۷-۴) فاصله بازوی دندربیتی بر حسب سری ذوبی
	شکل (۱۸-۴) مقدار تخلخل بر حسب فاصله از انتهای قالب برای ذوبهای
۹۳	(بدون استفاده از مبرد) و $\text{UM}2$ (همان ذوب با قالب مبرددار)
	شکل (۱۹-۴) مقدار تخلخل بر حسب فاصله از مبرد برای ذوبهای سری آنتیموان
۹۴	شکل (۲۰-۴) مقدار تخلخل بر حسب فاصله از مبرد برای ذوبهای شامل استرانسیوم
	شکل (۲۱-۴) مقایسه بین مقدار تخلخل برای ذوبهای Sb ، 0.001% Sb ، 0.0001% Sb و 0.01% Sr
۹۵	شکل (۲۲-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونهای از ذوب $\text{UM}2$ (بدون استفاده از عناصر بهساز).
۹۷	شکل (۲۳-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونهای از ذوب $\text{SBM}5$ (با 0.1% Sb)

صفحه	شکل
۹۸	شکل (۲۴-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونه‌ای از ذوب SBM5 (با $\% \text{ Sb}$) (۰/۱)
۹۸	شکل (۲۵-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونه‌ای با ذوب با $\% \text{ Sb}$ (۰/۱)
۹۹	شکل (۲۶-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونه‌ای از ذوب SRM2 (با $\% \text{ Sr}$) (۰/۰ ۱۳)
۹۹	شکل (۲۷-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونه‌ای از ذوب SRM2 (با $\% \text{ Sr}$) (۰/۰ ۱۳)
۱۰۰	شکل (۲۸-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونه‌ای از ذوب SRM2 (با $\% \text{ Sr}$) (۰/۰ ۱۳)
۱۰۰	شکل (۲۹-۴) تصویر میکروسکوپ نوری نمونه‌ای از ذوب SRM2 (با $\% \text{ Sr}$) (۰/۰ ۱۳)
۱۰۲	شکل (۳۰-۴) مقدار حجم نایچه بر حسب درصد برای ذوبهای مختلف
۱۰۳	شکل (۳۱-۴) تصویر تغذیه‌های سه ذوب مختلف، بترتیب از راست به چپ، $\% \text{ Sb}$ ، $\% \text{ Sr}$ و $\% \text{ Sb}$ (۰/۰ ۱۳، ۰/۰ ۰۰۱ و ۰/۰ ۰۰۱)
۱۰۳	شکل (۳۲-۴) تصویر مقاطع راهگاه‌های سه ذوب $\% \text{ Sr}$ ، $\% \text{ Sb}$ و $\% \text{ Sb}$ (۰/۰ ۰۰۱ بترتیب از راست به چپ)
۱۰۹	شکل (۳۳-۴) نمودارهای مختلف استحکام کششی نهایی، استحکام تسلیم٪ و درصد ازدیاد طول نسبی در ۱ اینچ برای ذوبهای بدون مبرد (سری ۱) و با مبرد (سری ۲)
۱۱۰	شکل (۳۴-۴) نمودار استحکام کششی نهایی در درصدهای مختلف آنتیموان.
۱۱۱	شکل (۳۵-۴) استحکام کششی نهایی در درصدهای مختلف استرانسیوم
۱۱۲	شکل (۳۶-۴) استحکام تسلیم٪ در درصدهای مختلف آنتیموان
۱۱۳	شکل (۳۷-۴) استحکام تسلیم٪ در درصدهای مختلف استرانسیوم

صفحه	شکل
۱۱۳	شکل (۴۸-۴) درصد ازدیاد طول نسبی در ۱ اینچ در درصدهای مختلف آنتیموان
۱۱۴	شکل (۴۹-۴) درصد ازدیاد طول نسبی در ۱ اینچ در درصدهای مختلف استرانسیوم
۱۱۴	شکل (۴۰-۴) مقایسه بین استحکام کششی نهایی برای ذوبهای Sb (UM2)، (۰/۰۰۱٪)، (۰/۱٪) Sb و (۰/۰۰۱٪) Sr (SRM2)
۱۱۵	شکل (۴۱-۴) مقایسه بین استحکام تسلیم (۰/۲٪) برای ذوبهای Sb (UM2) و (۰/۰۰۱٪) Sr (SRM2) و (۰/۰۱٪) Sb (SBM5)
۱۱۶	شکل (۴۲-۴) مقایسه بین درصد ازدیاد طول نسبی در ۱ اینچ برای ذوبهای (۰/۰۰۱٪) Sb (SBM5)، (۰/۰۱٪) Sb (UM2) و (۰/۱٪) Sr (SRM2)
۱۱۷	شکل (۴۳-۴) نمودار درصد ازدیاد طول نسبی بر حسب استحکام کششی بر حسب داده‌های بدست آمده برای آلیاژ A356
۱۱۸	شکل (۴۴-۴) سطح مقطع شکست نمونه‌ای از ذوب UM1 (بدون مبرد) با میکروسکوپ SEM
۱۱۸	شکل (۴۵-۴) سطح مقطع شکست نمونه‌ای از ذوب UM2 با ۰/۰۰۱٪ Sb با میکروسکوپ SEM
۱۱۹	شکل (۴۶-۴) سطح مقطع شکست نمونه‌ای از ذوب SRM2 با ۰/۰۱٪ Sr با میکروسکوپ SEM
۱۱۹	شکل (۴۷-۴) سطح مقطع شکست نمونه‌ای از ذوب SBM5 با ۰/۱٪ Sb با میکروسکوپ SEM
۱۲۰	شکل (۴۸-۴) سطح مقطع شکست نمونه‌ای از ذوب SRM2 با ۰/۰۱٪ Sr با میکروسکوپ SEM
۱۲۲	شکل (۴۹-۴) نمودار ضربه بر حسب دما برای ذوبهای بهسازی نشده

صفحه	شكل
۱۲۳	شکل (۵۰-۴) مقادیر انرژی ضربه بر حسب دما برای ذوبهای آنتیموان دار
۱۲۴	شکل (۵۱-۴) نمودار انرژی ضربه نمونههای شیاردار با S_{Γ} ٪ $13/0$
۱۲۵	شکل (۵۲-۴) انرژی ضربه نمونههای شیاردار برای ذوبهای مختلف
۱۲۵	شکل (۵۳-۴) انرژی ضربه نمونههای شیاردار برای ذوبهای مختلف
۱۲۶	شکل (۵۴-۴) انرژی ضربه نمونههای بدون شیار برای ذوبهای مختلف بهسازی نشده، بهسازی شده با استرانسیوم و آنتیموان در دمای $28^{\circ}C$